

Izkušnje s poučevanjem slepega učenca v večinski šoli

Cilka Čibej

Osnovna šola Poljane nad Škofjo Loko

Vključitev slepega učenca na našo šolo je bila za vse zaposlene in učence pomembna novost. Vsi smo čutili veliko odgovornost, nekaj strahu pred neznanim pa tudi pričakovanje, kako bo velik del dneva preživeti s slepim otrokom. Tudi v literaturi je moč zaslediti, da so v zvezi z inkluzijo slepih otrok v večinske šole mnenja zelo različna (Schmidt 2006). V raziskavah učitelji kot zaviralne dejavnike najpogosteje navajajo velikost razreda, neustrezne prilagoditve, nezadostno pripravljenost učiteljev na inkluzijo, dvom o koristnosti za ostale učence. Napačne predstave in negativna stališča kažejo, da učitelji slepih in slabovidnih učencev ne poznajo dovolj dobro.

Na naši šoli pa smo inkluzijo slepega učenca vzeli kot izziv.

Od ideje do izvedbe

Priprave na sprejem slepega učenca so se začele skoraj celo leto pred všolanjem. Ko me je gospa ravnateljica prvič povabila, naj razmislim o poučevanju slepega otroka, sem čutila veliko skrb in strah, da tega ne bom zmogla. Še nikoli dotlej nisem imela nika-kršnega stika s slepoto, zato se mi je zdela ta naloga pretežka.

Po daljšem obdobju razmišljanja, po pogovorih s strokovnjaki in prebiranju literature so se moji strahovi počasi manjšali. V pomladnih mesecih sem se že zelo intenzivno pripravljala na sprejem slepega učenca. Nekajkrat sem ga obiskala tudi v njegovem razredu na Zavodu za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, kjer se je šolal v obdobju prve triade. Ob prisostvovanju pouku sem spoznavala, kako zahtevno je delo s slepim učencem, koliko individualnega dela je potrebnega in kako težko bo to uskladiti v razredu z videčimi. Navduševala pa me je neverjetna volja in prizadevnost dečka za šolsko delo. Hvaležna sem učiteljicama, ki sta me sprejeli v razred in mi velikodušno pokazali osnove dela s slepimi. Navezala sem tudi stik s knjižničarko na Zavodu, ki se je potrudila pri pripravi učnih gradiv v Braillovi pisavi.

Obiskala sem vse razpisane seminarje, ki so bili na voljo na Zavodu za slepo in slabovidno mladino. Tako sem spoznavala tiflo-pedagoške posebnosti slepih otrok, specialnopedagoške dejavno-

sti za delo s slepimi ter se seznanila z osnovno uporabo posebne opreme za slepe.

Slepi učenec je že v lanskem šolskem letu obiskal bodoče sošolce na naši šoli in tako navezal prvi stik z njimi. Nekaj dni pred začetkom šolskega leta je prihajal vsak dan, da se je naučil orientacije v okolici in v šolskih prostorih.

Tudi sodelovanje s starši je bilo že od samega začetka zelo intenzivno. Dogovarjali smo se o vseh podrobnostih in skupaj iskali najboljšo pot za njihovega otroka. Na šoli smo oblikovali strokovni tim, ki sodeluje z Zavodom za slepo in slabovidno mladino, z drugimi strokovnjaki ter učenčevimi starši.

Priprava učilnice

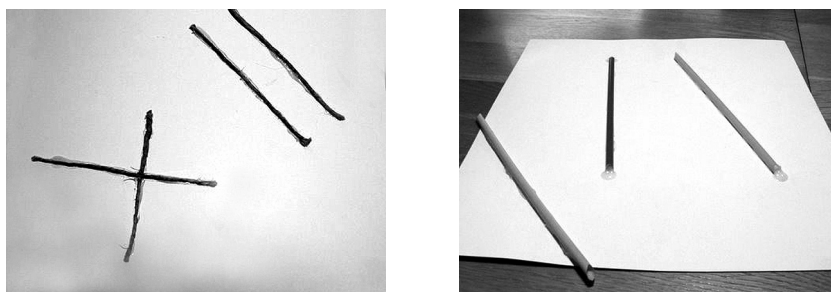
Pred začetkom šolskega leta smo pripravili vse potrebno za uspešno vključitev slepega učenca.

V garderobi smo označili prostor s tipno oznako. Vhod in stopnišče smo označili s trakovi v kontrastni barvi, na ograji stopnišča smo označili nadstropja. Tudi učilnico, sanitarije ter prostore, ki so za slepega učenca pomembni (pisarno delavke za dodatno strokovno pomoč, pisarno psihologinje, tajništvo, knjižnico), smo označili s tipnimi oznakami.

V učilnici smo pripravili večjo mizo, ki jo učenec uporablja za delo z računalnikom, ter omaro za odlaganje šolskih potrebščin in didaktičnega materiala. Za učenca je zelo pomembno, da v učilnici pohoštva ne premikamo brez njegove vednosti. Enako velja tudi za hodnik in druge prostore, ki jih uporablja slepi učenec.

Zdaj gre pa zares

Šolsko leto se je začelo in slepi učenec je postal del mojega razreda. Že takoj na začetku se je pokazalo, kako potrebuje družbo vrstnikov, med katerimi se počuti enakovrednega. Takoj prvi dan pouka sem spoznala, da taka ureditev pohoštva, pri kateri slepi učenec sedi sam pri mizi ob tabli, ni ustrezna, ker je ločen od sošolcev. Še isti dan smo učilnico uredili tako, da odslej sedi med sošolci, le pri delu na računalniku se presede k mizi ob tabli. Njegov prihod v razred je bil tudi za videče učence zelo pozitivna izkušnja. Vsak dan znova spoznavajo kvalitete pa tudi omejitve slepega učenca, se učijo strpnosti in pomoči. Izkazalo se je, da je bila predhodna priprava sošolcev in njihovih staršev zelo dobra, saj se nikoli ni zgodilo, da bi se kdo izmed njih pritožil, ker je slepi učenec del razreda. Celo več, učenci kar tekmujejo, kdo bo sedel ob

SLIKA 1 Vzporednice in pravokotnice, ponazorjene s pomočjo vrvic in slamic

njem. Zato smo naredili sedežni red, da bodo preko celotnega šolskega leta vsi enakovredno sedeli poleg njega.

Tehnični pripomočki

Slepi učenec je ob prihodu na našo šolo dobil nekatere tehnične pripomočke, ki so mu v pomoč pri pouku:

- osebni računalnik z Braillovo vrstico;
- učbenike v Braillovi pisavi;
- Braillov pisalni stroj;
- pribor za merjenje;
- ključek USB.

Vendar pa se je kmalu pokazalo, da to za nemoteno delo v razredu ne bo dovolj. Določenih ciljev iz učnega načrta na tak način enostavno ni mogoče doseči. Zato vedno znova iščem nove poti, po katerih bi slepi učenec dosegel enakovredne cilje kot njegovi vidni vrstniki. Kot primer navajam pisno seštevanje in odštevanje pri matematiki. Podpisovanja na računalniku ni mogoče doseči. Zato sem učencu načrtala povečano kvadratno mrežo z odebeljenimi črtami in je ta cilj dosegel po vidni metodi. Enako je pri pridobivanju pojmov iz geometrije. Vzporedne in pravokotne premice sem ponazarjala kar s pomočjo slamic in vrvice, ki sem jih pritrdila na papir. Učenec jim je sledil s prsti in pridobil ustrezne predstave (slika 1).

Igro spomin smo izdelali v obeh pisavah in je bila uporabna za vse učence (slika 2).

Ker učenec nima zvezkov, v katere bi zapisoval snov, sva uredila mape za vsak predmet posebej. Vanje vpenjava liste, ki so rezultat dela na računalniku. Tako nastaja pripomoček za učenje doma,

SLIKA 2 Igra spomin v Braillovi in običajni pisavi

da mu lahko pomagajo tudi starši. Poleg tega staršem vsak začetek tedna po elektronski pošti pošljem načrt dela za ves teden. Vanj zapišem cilje za posamezne predmete, ki jih mora otrok usvojiti. Starši tako lažje spremljajo šolsko delo in vodijo otroka pri učenju. Pri pripravi prilagoditev za slepega učenca si pomagam z elektronsko obliko učbenikov, ki sem jih ob posredovanju ravnateljice in knjižničarke dobila od nekaterih založb. To mi je delo močno olajšalo, saj vsega besedila ni treba prepisovati.

Prednosti pri izvajanju pouka

Slepega učenca odlikuje neverjetna motiviranost za delo. Sam in njegovi starši so si močno želeli inkluzije v redno šolo in zato si sedaj oboji izredno prizadevajo, da bi bila uspešna. Učenec ima tudi dobre intelektualne sposobnosti, ki mu omogočajo, da kljub težavam uspešno sledi pouku.

Težave in izzivi, ki jih še rešujemo

Srečujemo pa se tudi s težavami. Potrebno je izredno veliko dodatnega prilagajanja in pripravljanja materiala za slepega učenca. Prilagoditi je treba skoraj vsako uro pouka. Ker slepi učenec nima delovnih zvezkov, pa tudi večine učbenikov ne, je treba učno snov zanj pripraviti na USB ključku. Pred poukom te vsebine prenesem na njegov osebni računalnik in tako lahko sledi pouku. Za pri-

pravo učnih pripomočkov pa tudi za branje in zapis na Braillovi vrstici potrebuje več časa kot videči učenci. To ga ovira pri delu skupaj z razredom. Še večji problem pa je menjava učilnic. Če pri pouku potrebujemo interaktivno tablo, video rekorder ali druge pripomočke, ki jih v naši učilnici ni, se pojavljajo težave s prenosom osebnega računalnika in Braillove vrstice. Potrebna je kar nekaj časa, da vse prenesemo v drugo učilnico in ponovno zaženemo. Tudi podaljšani čas pri pisnem preverjanju in ocenjevanju znanja lahko predstavlja oviro pri sami organizaciji pouka. Pri tem si pomagam z delavko dodatne strokovne pomoči, ki slepemu učencu pomaga tri ure na teden, dogovarjam pa se tudi z drugimi učitelji. V veliko pomoč mi je predvsem učiteljica likovnega pouka, ki učencu pomaga, da lahko likovno ustvarja po vidni metodi. Pri športni vzgoji pa prav tako dela z njim in še dodatno skrbi za njegovo varnost.

Slepi učenec obiskuje vse dneve dejavnosti, ki so načrtovani za četrti razred. Športne dneve smo preživljali v bazenu, kjer smo se učili plavanja, na pohodu ter pri igrah na snegu. V okviru naravoslovnih dni smo obiskali Zavod za slepo in slabovidno mladino v Ljubljani, kjer smo na delavnicah spoznali, kako je živeti s slepoto. Ogledali smo si tudi Slovenski šolski muzej ter gledališko predstavo, ob ogledu katere je slepi učenec še posebej užival. Vedno je z njim učitelj, ki mu omogoči, da lahko spremlja dogajanje oziroma opravlja vse naloge kot videči sošolci, ter skrbi za njegovo varnost. Če je le mogoče, organiziramo dejavnosti tako, da jih izvaja skupaj s sošolci.

Sporočila sošolcev in staršev o inkluziji slepega učenca

Ob slepem učencu so v razredu tudi videči, ki ravno tako potrebujejo učiteljevo pomoč in pozornost. Zanimalo me je njihovo mnenje o novem sošolcu in bilo je zelo pozitivno. Petnajst učencev je na vprašanje, kaj jim je v razredu všeč in kaj ne, odgovorilo:

Všeč mi je:

- ker je zelo prijazen (7 ×),
- ker rad pomaga (3 ×),
- ker se z njim pogovarjam (3 ×),
- ker se z njim igram in hecam (1 ×),
- ker v razred hodi več učiteljev (1 ×),
- ker vsak sedi pri njem dva tedna (1 ×).

Ni mi všeč:

- ker se iz računalnika slišijo zvoki (6 ×),
- ker zmeraj odgovarja on (1 ×),
- ker se mi zdi, da mu poveste rešitve (1 ×),
- ker ste z njim bolj prijazni kot z nami (1 ×).

Tudi anketa, ki so jo reševali starši na roditeljskem sestanku, je pokazala pozitiven odnos do slepega učenca. Na petstopenjski lestvici so bili odgovori petnajstih staršev naslednji:

- Moj otrok se v šoli dobro počuti (4,4).
- Z odnosom učiteljice do otrok sem zadovoljen (4,4).
- Učenci v razredu pomagajo drug drugemu (4,1).
- Učiteljica spodbuja razumevanje drugačnosti (4,2).
- Učiteljica spodbuja sodelovanje med učenci (4,4).

Seveda pa je najpomembnejše počutje slepega učenca in njegovih staršev. Navajam mnenje učenca o tem, kako se počuti na naši šoli:

V novi šoli v Poljanah se počutim dobro. Všeč so mi sošolci in učitelji. Zelo dobro se razumem tudi z učenci iz 4. b razreda. Zelo fino se mi zdi, da pri športni vzgoji lahko delam, če ne istega, pa približno take vaje kot ostali. Ali pa vadim tisto, pri čemer nisem najbolj spreten. Učiteljica je zelo razumevajoča in potrpežljiva. Zdi se mi, da zelo dobro delava. Moti me edino to, da učiteljica pri urah dodatne strokovne pomoči prehitro oceni, kaj lahko in kaj ne.

Za mnenje sem poprosila tudi starše. Odgovor je bil takle:

Na osnovi preteklih izkušenj sem z veliko gotovostjo ocenila, da se moj otrok bolje počuti in deluje med polno čutnimi vrstniki.

Moja izkušnja z oš Poljane nad Škofjo Loko je zelo pozitivna. Skupina, v katero je vključen moj otrok, je izredno homogena in prijetna. Človek kar težko verjame, da so ga takoj sprejeli kot sebi enakega. Dobro ga je sprejela celotna šola, od najmlajših do najstarejših.

Izpostavila bi tudi to, da slepi in slabovidni po zakonu niso opredeljeni kot osebe, ki so gibalno ovirane. Pa vendar ima moj otrok po zaslugi šole vedno, kadar se aktivnosti odvijajo izven šole, dodeljeno osebo, ki je na voljo samo njemu. Zelo pomembno je to, da ima spremljevalca tudi pri športni in likovni vzgoji.

Mislim, da je naše sodelovanje zelo dobro.

Kot enega izmed zaključkov za starše, ki se bodo še odločali za tovrstne prelomnice, bi svetovala: Nikakor integracija za vsako ceno! Tega naj se lotijo zelo premišljeno, počasi in previdarno iščejo pravo šolo.

Hvaležna sem sebi, otroku, partnerju in vsem iz oš Poljane nad Škofjo Loko, s katerimi smo sodelovali in pripravljali temelje za tako pomemben in velik korak.

Še naprej si želim tako dobrega sodelovanja.

Zaključek

V teh nekaj mesecih poučevanja slepega učenca v večinski šoli, skupaj z videčimi sovrstniki, sem spoznala veliko lepega, doživela veliko toplih nasmehov, drobnih hvaležnosti, pa tudi utrujenosti, skrbi, pogovorov s sodelavci, kako kaj narediti bolje. Strah je sčasoma zbledel, ostal pa je povečan obseg dela. Obeta se mi še eno leto poučevanja slepega učenca, vendar bo z izkušnjami, ki jih pridobivam iz dneva v dan, lažje.

Kadar je najtežje, se spomnim izjave njegove mame: »To, da sva dala najinega otroka v vašo šolo, je bila najina najboljša odločitev v življenju!« Od takrat mi nobeno dodatno delo za njenega otroka ni pretežko.

Pri delu s slepim učencem sem ponovno spoznala, da je vredno razdajati svoje moči za pomoč drugemu, pa čeprav gre za slepega otroka (ali pa ravno zato).

Literatura

- Schmidt, M. 2006. Zaznavanje integracije/inkluzije v osnovni šoli. *Sodobna pedagogika* 57 (posebna izdaja): 320–337.